

Analysis of the Song and Political Communication in Public Policy, Populist, the Kukrit Pramod Government to the Civil State in the General Prayut Chan-Ocha Government

Santisak Kongsutjai

Independent Scholar development management

Chaowarit Jongkatkorn

Department of Social Studies, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author: dr.tong0099@gmail.com, Jchaowarit@gmail.com

Received: January 24, 2022 Revised: February 11, 2022 Accepted: March 11, 2022

Abstract

This article presents an analytical presentation with the main objective to study the main message of the song that influenced political communication. The article also aims to highlight the importance of the song that is used as a medium or a tool for communicating with people, and as a medium for the continuous transmission of political characteristics and ideologies from 1973 to 1976. The article tends to shed some light on the political and social context that longs for rights, liberties, and democracy. The constitution is called upon through the use of the local folk song to communicate the ideologies and ideas of both students and intellectuals. On the other hand, there was a response from the government through the use of provocative music. Later, in 1992, many artists used the songs to create a political collective consciousness to protest the government. After the 2014 coup d'état led by general Prayut, the song was used as a government's tool of promising to people through political communication.

The public policy that the Thai governments in various eras used to address the poverty problems, could be presented in two forms which are: "populism" in the government of Kukrit Pramod and "civil state" in the government of General Prayut Chan-ocha. They employed the meaning of the song to express the feelings of people at that time. It pictured the political situation, economy, society, government policies as well as the quality of political leadership. The songs also help to illustrate the behaviors of the leaders in different eras which people could learn and come to their conclusion of what kind of leader Thai society would need.

Keywords: Political Communication, Public Policy, Populist, Civil State

บทวิเคราะห์บทเพลงกับการสื่อสารทางการเมืองในนโยบายสาธารณะ
ประชานิยมรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ถึงประชารัฐในรัฐบาล
พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา

สันติศักดิ์ กองสุทธิใจ

นักวิชาการอิสระ ด้านการบริหารการพัฒนา

เขาวงกต จงเกษกรณ์

สาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

Corresponding Author: dr.tong0099@gmail.com, Jchaowarit@gmail.com

ได้รับบทความ: 24 มกราคม 2565 ปรับปรุงแก้ไข: 11 กุมภาพันธ์ 2565 ตอรับตีพิมพ์: 11 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอในเชิงวิเคราะห์ โดยผู้เขียนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสาระสำคัญของบทเพลงที่มีอิทธิพลกับการสื่อสารทางการเมือง ความสำคัญของบทเพลงที่เป็นสื่อ นำมาใช้เป็นเสมือนเครื่องมือในการสื่อสารกับประชาชน เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดลักษณะ และอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 บริบททางการเมืองและสังคมที่โหดเหี้ยม เสรีภาพ และประชาธิปไตย มีการเรียกร้องรัฐธรรมนูญโดยการใช้บทเพลงในการสื่อสารถึงอุดมการณ์ แนวความคิดทั้งสองฝ่ายของบรรดานักศึกษาและปัญญาชนผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในทางตรงกันข้ามมีการโต้ตอบผ่านบทเพลงปลุกใจจากฝั่งรัฐบาลด้วย ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2535 มีศิลปินที่ใช้บทเพลงในการสร้างกระแสความรู้สึกร่วมในทางการเมืองและจิตสำนึกร่วมในการชุมนุมประท้วงรัฐบาล ภายหลังจากรัฐประหาร พ.ศ. 2557 โดยการนำของพลเอกประยุทธ์ บทเพลงก็ยังคงเป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่งของรัฐบาลที่จะปฏิบัติหรือสัญญาไว้กับประชาชนโดยผ่านการสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลงนั่นเอง

การนำนโยบายสาธารณะที่รัฐบาลไทยยุคต่างๆ นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจด้านความยากจน ผู้เขียนขอเสนอเพื่อให้เห็นในสองลักษณะ คือ “ประชานิยม” ในสมัยรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ “ประชารัฐ” ในรัฐบาลของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นำความหมายในบทเพลงมาเป็นสื่อแสดง เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกของประชาชนในช่วงเวลานั้น มองเห็นสภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การนำนโยบายสาธารณะของรัฐบาล ตลอดจนภาวะผู้นำทางการเมือง สามารถอธิบายพฤติกรรมของผู้นำในแต่ละยุคสมัย ประชาชนควรเรียนรู้และจดจำว่าผู้นำแบบไหนที่พึงปรารถนาของสังคมไทย

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, นโยบายสาธารณะ,ประชานิยม, ประชาธิปไตย

บทนำ

ประวัติศาสตร์การสื่อสารของมนุษยชาติมีพัฒนาการที่สำคัญอันเรียกได้ว่าเป็นการปฏิวัติทางการสื่อสารทั้งหมด 4 ครั้งด้วยกัน กล่าวคือ **ครั้งแรก** เมื่อมนุษย์เริ่มมีภาษาพูด ท่วงทำนอง การใช้สัญลักษณ์ และมีวัฒนธรรมโดยการเล่าสืบต่อกันมา **ครั้งที่สอง** เมื่อมนุษย์มีภาษาเขียนและถ่ายทอดวัฒนธรรมโดยการเขียน **ครั้งที่สาม** เมื่อมีเทคโนโลยีทางการพิมพ์เกิดขึ้นทำให้สามารถเผยแพร่ความรู้ต่างๆ ออกไปสู่มวลชนได้เป็นจำนวนมาก และ **ครั้งที่สี่** คือยุคปัจจุบันที่มีการเกิดขึ้นของระบบอิเล็กทรอนิกส์ดิจิทัล การปฏิวัติการสื่อสารแต่ละครั้งนั้นล้วนส่งผลให้เกิดลักษณะทางวัฒนธรรมใหม่ๆ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมตามมา (Anura, 1997, p.12) การสื่อสารทางการเมือง “Political Communication” เป็นศาสตร์ที่มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ ซึ่งเน้นในเรื่องวาทวิทยา “Rhetoric” การเมือง และจริยธรรม เป็นการนำการโฆษณาชวนเชื่อ “Propaganda” มาผสมผสานกับเนื้อหาทางการเมืองและการสื่อสารเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเมือง การสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นแนวทางการศึกษาที่ตระหนักถึงการสื่อสารในฐานะเครื่องมือของการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนวทางการยอมรับขึ้นในกลุ่มประชาชน ผู้รับสาร ซึ่งในการดำเนินการทางการเมืองการปกครองของทุกสังคมและในงานเขียนของ Berlo (1960, p.221) ได้อ้างถึงนักปรัชญาคนสำคัญของโลกคือ Aristotle ที่ให้ความสำคัญของการสื่อสารไว้ว่า “การสื่อสารคือการแสวงหาวิธีการจูงใจทุกรูปแบบ” ส่วนทัศนะของ สุภาภรณ์ ตังอินทร์ (2553, หน้า 14) มองว่าทุกสังคมจะมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการสื่อสารทางการเมืองไม่ลักษณะใดก็ลักษณะหนึ่ง ทำให้เกิดการทำหน้าที่ของระบบการเมือง ในการสื่อสารทางการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์จึงมีลักษณะเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่เน้นอยู่บนหลักของการตลาดที่มีผู้ผลิตสินค้าหรือบริการอยู่ในฐานะของผู้ส่งสาร ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสัญลักษณ์ ภาพ เสียง แสง การเคลื่อนไหว ตัวอักษร คำพูด หรือบทเพลง ผ่านช่องทางการสื่อสารประเภทต่างๆ เพื่อให้ผู้รับข่าวสารหรือประชาชนตอบสนองในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาการนำเสนอข่าวการเมืองเป็นเรื่องไม่น่าสนใจ จึงมีการเปลี่ยนแปลงการนำเสนอข่าวให้มีความน่าสนใจมากขึ้น โดยนำเอาความบันเทิงเข้ามาผสมผสานโดยปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมประชานิยม “Popular Culture” เช่น การเล่าเรื่องข่าว ย่อยข่าวให้เข้าใจง่าย การใช้บทเพลงเป็นสื่อ และมีการนำเสนอแบบถ่ายทอดสด ทำให้คนทั่วไปสนุกและหันมาสนใจการดูข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น (Altheide, 2008, pp. 62-63)

ในประเทศไทย **บทเพลง** เป็นหนึ่งในเครื่องมือการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดในทางการเมืองระหว่างรัฐกับประชาชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สร้างอุดมการณ์ความรักชาติผ่านบทเพลง “**รักชาติยิ่งชีพ**” ใน พ.ศ. 2490 บทเพลงทางการเมืองจึงมีบทบาทเป็นสื่อในการนำเสนอภาพของกลุ่มชนในสังคม ที่สะท้อนทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยดนตรีหรือบทเพลง ซึ่งอาจถูกสร้างขึ้นโดยรัฐหรือถูกสร้างโดยประชาชน โดยมีเหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นต่อปัจเจก ต่อรัฐ และต่อสังคม นอกจากนั้นยังมีการใช้บทเพลงเป็นวิธีการหนึ่งของการต่อสู้ในเชิงปัญหาที่สะท้อนภาพ แนวนโยบาย แนวความคิด ตลอดจนอุดมการณ์ของกลุ่มในแต่ละระดับ บทเพลงนั้นจึงเป็นตัวกลางสำคัญในการสะท้อนภาพ เหตุการณ์สำคัญของวิถีสังคม และการต่อสู้ทางความคิดเพื่อแสวงหาอัตลักษณ์และนำไปสู่การเคลื่อนไหวในระดับกลุ่มชน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในที่สุด (ณัฐธัญญา นันตา, 2553 หน้า 8-9; สุชาติ แสงทอง, 2549, หน้า 1)

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลง” ที่ประกอบด้วยบทบาทของเพลงกับสังคม กระบวนการสร้างสรรค์เพลง และบทบาทที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ทางการเมือง บทเพลงจึงทำหน้าที่สะท้อนสังคม ชี้ให้เห็นปัญหา สะท้อนความเชื่อและสถานการณ์ทางสังคม และยังมีบทบาทกระตุ้นให้ผู้ฟังตอบสนองทางกายภาพ เกิดอารมณ์ร่วมตามบทเพลง สอดคล้องกับทฤษฎีภาพสะท้อน “Reflection Theory” เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความหมายที่ปรากฏในตัวสาร คือ สะท้อนเรื่องราวผ่านสื่อทุกประเภท ตั้งแต่ละคร ภาพยนตร์ ดนตรี และบทเพลง โดยสื่อเหล่านี้จะทำหน้าที่ เหมือนกระจกเงาสะท้อนส่องไปในสังคม (ปราณี วงษ์เทศ, 2523, หน้า 12; กาญจนา แก้วเทพ, 2557, หน้า 62; Merriam, 1964, p.4)

สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2558 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในเวทีจุดประกาย “สวนพลังประชารัฐเพื่อเศรษฐกิจฐานราก” ที่ศูนย์ประชุมอิมแพคเมืองทองธานีว่าจะขับเคลื่อนประเทศชาติตามยุทธศาสตร์ประชารัฐแทนประชานิยม โดยยุทธศาสตร์ประชารัฐของรัฐบาลนี้จึงเป็นความร่วมมือกันในการสร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำความดีเพื่อชาติ โดยคำนึงสัญญาไม่ใช่นโยบายหาเสียง แต่ถือเป็นสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างรัฐกับประชาชนที่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา รวมถึงข้อผิดพลาดที่ผ่านมาในอดีต ไม่ต้องการให้เกิดบุญคุณต่อใครแต่ต้องการทำเพื่อประเทศชาติและประชาชน ต่างจากประชานิยมที่เป็นเรื่องที่ประชาชนให้ความนิยมต่อภาครัฐ ซึ่งคำกล่าวดังกล่าวทำให้เกิดประเด็นที่ว่า นโยบายประชารัฐดังกล่าว ถูกตีความว่าจะทดแทนหรือครอบคลุมความหมายประชานิยมได้อย่างไร (มนตรี ศรีไพศาล, 2558, หน้า 6)

ประชานิยม กับประชารัฐ

นโยบายประชานิยมนั้นนับว่าเป็นคำคุ้นเคยกันดี เนื่องจากเป็นนโยบายที่ถูกนำมาใช้แทบทุกรัฐบาลที่ผ่านๆ มา เพื่อการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดี แต่ปัจจุบันมักถูกตีความในทางลบเพราะปัญหาหลักอยู่ที่ทางปฏิบัติที่มักจะจบลงด้วยการแจกเงิน เพื่อแลกกับความนิยม คะแนนเสียง ความพอใจ และสร้างทัศนคติให้ประชาชนเป็นผู้รองรับความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว ประชาชนมีฐานะเป็นเพียงผู้ถูกอุปถัมภ์ของผู้ปกครอง ไม่ใช่พลเมือง ซึ่งหากนำเอามาใช้อย่างไร จิตสำนึกและขาดความรับผิดชอบนั้น อาจนำมาซึ่งความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (อนุสรณ์ ธรรมใจ, 2558, หน้า 6) อย่างไรก็ตามสถาบันพระปกเกล้าได้ให้ความหมายของ “นโยบายประชานิยม” จากการทบทวนแนวคิดที่มาของ ศาสตราจารย์ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ โดยจำแนกออกเป็น 5 ความหมายด้วยกัน ได้แก่ 1) ประชานิยมในรัสเซียและอเมริกา เป็นประชานิยมในความหมายดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในปลายศตวรรษที่ 19 โดยมีนัยว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นว่าประชาชนสำคัญที่สุด โดยทั้งสองประเทศต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อเกษตรกรซึ่งเป็นชนชั้นส่วนใหญ่ 2) ประชานิยมในละตินอเมริกา เป็นขบวนการประชานิยมที่เริ่มต้นขึ้นในอาร์เจนตินาตั้งแต่ทศวรรษ 1920 โดยเป็นขบวนการที่มีผู้นำสูงสุด คือ ประธานาธิบดีฮวนเปรอง ที่มีความโดดเด่น มีเสน่ห์ มีบารมีเป็นที่จับตาจับใจประชาชน และมีนโยบายสงเคราะห์คนยากจนเพื่อใช้เป็นฐานเสียงและฐานนโยบายทางการเมือง มุ่งเน้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำกับประชาชน 3) ประชานิยมในตะวันตก คือการเมืองที่มีนโยบายพรรคการเมืองบางพรรคได้รับการสนับสนุนจากสามัญชนที่ชื่นชอบหรือมีอุดมการณ์ตรงกัน 4) ประชานิยมในฐานะแนวทางการพัฒนา ใช้เรียกแนวคิดการพัฒนาที่เน้นชนบท เน้นภาคเกษตร เน้นการพัฒนาไร่นาขนาดเล็ก ขนาดกลางของเกษตรกรอิสระ หรือสหกรณ์ที่ชาวไร่ชาวนามารวมกันเป็นทางเลือกของการพัฒนา

ที่ไม่เน้นการพัฒนาให้เป็นเมืองแบบตะวันตกนั่นเอง และ 5) ประชานิยม ที่หมายถึงการให้ความสำคัญหรือคุณค่าแก่ประชาชน โดยเฉพาะคนทั่วไปหรือชนชั้นกลาง การเมืองที่เห็นความสำคัญของประชาชนทั่วไป จึงมักเป็นประชานิยมเสมอมา

ขณะที่คำว่า “*ประชารัฐ*” นั้นมาจากบทเพลงท่อนแรกของเพลงชาติไทย ซึ่งมีใจความว่า “*ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล ด้วยไทยล้วนหมาย รักสามัคคี...*” ดังนั้น “*ประชารัฐ*” จึงเป็นแนวทางในการสามัคคีรวมพลังของคนในสังคมไทย โดยไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายและไม่กั้นใครออกไป “*Inclusive*” อีกทั้งยังเป็นสำนึกและหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ทุกคนจะต้องร่วมมือกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า มั่นคงและยั่งยืน ตามความคิดเห็นของพลเดช ปิ่นประทีป (2558, หน้า 5) ทั้งนี้ ความหมาย “*ประชารัฐ*” คือ การที่รัฐและประชาชนร่วมมือกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในยุทธศาสตร์ “*สานสัมพันธ์ประชารัฐเพื่อเศรษฐกิจฐานราก*” ของรัฐบาลชุดปัจจุบัน

ประชานิยมในประเทศไทย

หากเราย้อนกลับไปในอดีตในช่วงเวลาประมาณ 47 ปี (พ.ศ. 2518) เราคงจะเคยได้ยินบทเพลงไทยลูกทุ่งซึ่งขับร้องโดยนักร้องชื่อดัง ได้รับการขนานนามว่า “*นักร้องเพลงพูด ราชาเพลงแปลง*” คือ เพลิน พรหมแดน ที่สามารถออกมาสร้างกระแสความลือลั่นสนั่นเมือง ที่มีแนวคิดเสียดสีนักร้องการเมืองในยุคสมัยนั้น ในชื่อเพลง “*คีกลิตคิดลึกลับ*” ท่วงทำนองคำประพันธ์สนุกสนานแบบไทยๆ ซึ่งพอจะสรุปสาระสำคัญของเนื้อเพลงได้ว่า “*คีกลุทธิเป็นคนคิดลึกลับพอตอดตักๆ ก็นั่งนิกนอนคิด คิดช่วยคนยากคนจน ช่วยสภาพตำบล สร้างถนนเชื่อมติด พวกเราก้ไปรับจ้างขุดคลองสร้างทางสร้างสะพานคีกลุทธิ*”

เมื่อได้มาศึกษาจากคำในเนื้อหาของเพลง “*คีกลิตคิดลึกลับ*” แล้วเราจะมองเห็นภาพสถานการณ์ในช่วง พ.ศ. 2518-2519 ซึ่งรัชนี้ อังตระกูล (2534, หน้า 42) ได้กล่าวถึงโครงการเงินผันที่รัฐบาลชุดนั้นนำมากำหนดเป็นนโยบายในชื่อทางการว่า “*โครงการสร้างงานในชนบทในฤดูแล้ง*” มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการจ้างงานก่อนฤดูทำนา เพื่อหารายได้เป็นทุนสำหรับใช้ในการเพาะปลูก ตลอดจนหาสิ่งจำเป็นต่างๆ เพื่อช่วยเศรษฐกิจชนบทและส่งเสริมสภาพสังคมในชนบทให้อยู่ดีกินดี มีหลายคนหลายกระแสมองว่าเป็นโครงการเงินผันล้าสมัย โครงการดำน้ำพริกละลายแม่น้ำบ้าง กองทุนหมุนเวียนเพื่อคนจนในชนบทบ้าง จนตั้งข้อสงสัยว่าจะทำแล้วเกิดประโยชน์แก่ใครบ้าง ประชาชนที่มารับจ้างและชุมชนในพื้นที่จะได้รับประโยชน์เต็มที่หรือไม่จากเงิน 1,300 ล้านบาทในปีแรกจ่ายจากเงินคงคลัง ส่วนในปีต่อมาจ่ายจากงบประมาณแผ่นดิน จำนวน 2,500 ล้านบาท เพื่อแจกให้สภาพตำบลต่างๆ นำไปพัฒนาพื้นที่ของตนเอง แต่เนื่องจากรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ทำการยุบสภาไปก่อนจึงทำให้นโยบายนี้ไม่ก่อตัวเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากนัก (นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2551, หน้า 119-166) และในความหมายบทเพลงจะบรรยายภาพของโครงการดังกล่าวเมื่อเสร็จสมบูรณ์แล้วประชาชนจะมีงานทำอะไรต่อไปหรือไม่ ในเนื้อเพลงก็บรรยายบอกอีกว่าเมื่อการขุดคลอง สร้างทาง สร้างสะพานคีกลุทธิเสร็จสิ้นแล้ว มีโครงการจ้างงานต่อไปโดยการขุดถนนให้เป็นคลอง หรือถมคลองเพื่อสร้างถนน ได้อย่างกลับไปกลับมา ไม่จบสิ้น ดูเหมือนว่าโครงการเงินผันการสร้างงานในชนบทจะไม่วันเสร็จสิ้นโครงการตามนโยบายไปได้ เพราะรัฐบาลคีกลุทธิจะกระจายเงินงบประมาณลงสู่ชนบทด้วยโครงการประชานิยมเงินผันอย่างไม่มีวันสิ้นสุดหรือตามหลักเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า “*จ้างขุดแล้วจ้างกลับ*”

นับเป็นมิติหนึ่งของการกำหนดนโยบายการกระจายรายได้ลงสู่ชนบท-ท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างงาน จากงบประมาณรายจ่ายเพื่อการพัฒนาชนบท โดยการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และสร้างงานในชนบท ยกฐานะทางเศรษฐกิจของชาวชนบทให้ดีขึ้น ภาพการกำหนดนโยบายแบบ “นิยมประชาชน” แอบแฝง มาเพื่อการสร้างฐานคะแนนเสียงการเลือกตั้งล่วงหน้าจากการตอบรับของประชาชนในชนบท วิธีการดังกล่าวของรัฐบาลเป็นการมองเพียงผลด้านเศรษฐกิจแต่เพียงด้านเดียว ที่จริงแล้วในเนื้อเพลงยังมีการ กล่าวถึง “สภาตำบล” ที่เป็นองค์การจัดตั้งขึ้นในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่ง ของการปกครองท้องถิ่นไทย มีความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสภาพการเมืองไทยในเวลานั้น ตามเนื้อเพลงกล่าวถึงการสร้างสภาตำบล จากความหมายทางตรงเป็นการเสริมสร้างแนวคิดตามวิถี ประชาธิปไตยช่วยฝึกฝนสร้างการเรียนรู้ประชาธิปไตยขั้นต้นมาจากการบริหารท้องถิ่น นั่นคือ การให้สภา ตำบลร่วมปรึกษาร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาสภาตำบลอย่างจริงจัง อันก่อให้เกิด การตื่นตัวครั้งสำคัญของสังคมไทย เพราะเป็นครั้งแรกที่ส่วนท้องถิ่นจะได้มีโอกาสบริหารงบประมาณ ด้วยตนเอง ส่วนในความหมายทางอ้อมที่เกิดจากการวิเคราะห์ตามสถานการณ์บ้านเมืองในเวลานั้น ยุคสงครามเย็น คือ ความสามารถสร้างความไว้วางใจกันให้เกิดขึ้นในหมู่ราษฎรไทยที่เคยไปฝึกฝน ในลัทธิคอมมิวนิสต์เพียงเพราะน้อยใจรัฐบาลและทางราชการที่ไม่เคยเห็นหัว หรือให้ความสำคัญแก่ราษฎร ของตนเอง ให้ปรับเปลี่ยนความเชื่อของคนโดยการสร้างงานสร้างรายได้เพื่อร่วมกันพัฒนาประเทศชาติ บ้านเมือง แม้ว่าจะมีการคอร์รัปชันของนักการเมืองบางกลุ่ม และบรรดาข้าราชการในบางหน่วยงาน อย่างมากมาย จึงเป็นเป็นครั้งแรกที่ประชาชนได้คอร์รัปชันเงินของภาษีให้รัฐงบประมาณของตนเอง ในโครงการ “ประชานิยม-เงินผัน” ดังกล่าว

นโยบายเงินผันในโครงการพัฒนาชนบทในการกระจายรายได้จากงบประมาณเพื่อการพัฒนา ในชนบท-ท้องถิ่น ของรัฐบาลคือฤทธิ ในนโยบายของพรรคกิจสังคมว่า “เราทำได้ ได้ทำแล้ว และจะทำต่อไป” ได้เป็นต้นแบบพิมพ์เขียวของการนำนโยบาย “ประชานิยม” ในโครงการตระกูลเอื้อต่างๆ ของรัฐบาล ทักษิณ ชินวัตร นำมาประยุกต์ใช้กับสภาพสังคมไทยที่รัฐบาลมาจากระบบประชาธิปไตยที่มาจาก การเลือกตั้ง ซึ่งเราวิเคราะห์ให้ลึกลงไปในแนวนโยบายของพรรคไทยรักไทย มีเจตนาในการกำหนดนโยบาย ของพรรคไปสู่นโยบายสาธารณะของรัฐเพื่อหวังฐานคะแนนเสียง หรือหวังผลทางการเมืองเพื่อสร้างความ ได้เปรียบทางการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ในการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติ เราอาจจะไม่ได้เห็นการซื้อเสียงทางตรงโดยการจ่ายเงินในวันก่อนเลือกตั้ง หรือที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “คืนหมาหอน” มากนักเหมือนในอดีต เพราะได้มีการซื้อเสียงกันไปแล้วในรูปแบบต่างๆ อย่างที่เห็น ได้จากเพลงคิดลึกลับคือฤทธิ ซึ่งปรากฏในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2516-2519 เป็นสถานการณ์ทางการเมือง ที่กลุ่มผลประโยชน์ คือ นายทุนพรรคการเมือง และระบบราชการเข้ามามีอิทธิพลในการครอบงำใน ระบบการเมือง บวกกับสถานการณ์ทางความมั่นคงของชาติในยุคสงครามเย็นที่มีแนวความคิดแตกต่าง ในอุดมการณ์ทางการเมืองของข้าอำนาจของมหาอำนาจค่ายเสรีประชาธิปไตยนำโดยสหรัฐอเมริกา และค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นำโดยสหภาพโซเวียตในขณะนั้น ผสมกับการก่อกำเนิดของกลุ่มทุนธุรกิจ ที่มีพลังเงินทุนจำนวนมากจากผลการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวตะวันตก ตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2509) สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 11 เป็นต้นมา ได้อาศัยช่องทางทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถาบันทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นรัฐสภา รัฐบาล

พรรคการเมือง และวิธีการเลือกตั้ง ด้วยการทุ่มเงินทุนจำนวนมากผ่านกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งภายใต้ระบบอุปถัมภ์ที่เข้มข้นในโครงสร้างสังคมไทย

การก่อตัวของอำมาตยาธิปไตยดังกล่าว จึงเกิดรูปแบบการเมือง “ระบอบบทรธิปไตย Plutocracy” หรือ ธิปไตยของเงินตราขึ้นมาแทนที่ในกิจกรรมทางการเมืองได้ถูกทำให้เป็น “ธุรกิจการเมือง” ไปพร้อมๆ กัน ผลผลิตสำคัญที่เกิดขึ้นตามมาคือการคอร์รัปชันทางการเมือง คอร์รัปชันในเชิงนโยบาย และการบิดเบือนการใช้อำนาจของรัฐบาล หากเราวิเคราะห์ในเชิงวรรณศิลป์จากบทเพลง “คึกลิดคิคลี” จะเห็นความมุ่งหมายเพื่อพยายามสะท้อนโดยเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ การรับรู้ ความคิดเห็น ทศนคติ และประสบการณ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสภาพแวดล้อมทางการเมือง เพื่อหาการสนับสนุนจากประชาชน และสร้างความชอบธรรมในการปกครองของผู้ใช้อำนาจปกครอง

สื่อสารทางบทเพลงถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ทางการเมือง คือ สามารถเป็นตัวแทนหรือความหมายเพื่อสื่อถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากกว่าตัวของมันเองในทางการเมือง โดยที่จะปลูกเร้าทัศนคติและความรู้สึกประทับใจของเหตุการณ์ใดๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ทั้งนี้โดยมีสัญลักษณ์เป็นสื่อในการสร้างจินตนาการ หรือจิตภาพเกี่ยวกับการเมืองของมนุษย์ หรือเพื่อการสื่อสารทางการเมือง บทเพลง “คึกลิดคิคลี” มีสาระสำคัญของความสัมพันธ์ที่สะท้อนความหมายของนโยบายสาธารณะของรัฐบาลในช่วงเวลานั้น เมื่อเรามองลงในเนื้อหาของเพลงอย่างพิเคราะห์ลงในรายละเอียดแล้ว จะเห็นว่ามีบางฝ่ายตั้งข้อสังเกตว่ามีลักษณะเป็นเชิงเสียดสี แดกดัน หรือกระทบกระทั่งในแนวนโยบายของรัฐบาล เชิงล้อเลียนสนุกสนาน แต่ได้เป็นปรากฏการณ์จริงในการใช้สื่อวิพากษ์โดยแทนสัญลักษณ์การสื่อสารทางการเมืองที่มุ่งไปถึงประชาชนอย่างทั่วถึงเร็ว และนำไปให้ความสนใจกว่าแถลงการณ์ผลงานของรัฐบาลในสื่อโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแสดงถึงอิทธิพลของการสื่อสารด้วยบทเพลงจึงเป็นการประชาสัมพันธ์ได้อย่างดีในรูปแบบหนึ่งของสังคมในแต่ละยุคสมัย

สถานการณ์ที่เป็นจุดกำเนิดของ “ประชานิยม Populism” ของสังคมไทยจาก “นโยบายเงินผัน” โครงการพัฒนาชนบทของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีคนที่ 13 ของไทย ที่มีบทบาทสร้างประวัติศาสตร์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในครั้งสำคัญ คือ การดำเนินนโยบายทางการทูตเปิดความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีอย่างเป็นทางการกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงสงครามเย็น โดยได้ดำเนินนโยบายอยู่ร่วมกันอย่างปกติและเป็นมิตรกับประเทศที่มีเจตนาดีต่อประเทศไทย โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางอุดมการณ์ทางการเมือง สถานการณ์ทางการเมือง เมื่อ ปี พ.ศ. 2518 จะเห็นว่าเสถียรภาพทางการเมืองและพรรคการเมืองมีลักษณะที่อ่อนแอ ขาดความเข้มแข็ง สมาชิกพรรคการเมืองรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ฟุ้งฟิงกลุ่มผลประโยชน์ที่แฝงตัวมาเป็นกลุ่มทุนทางการเมืองในหลายรูปแบบ เมื่อผู้เขียนได้มาศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2517-2518 ก็เห็นได้ว่าพรรคกิจสังคมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพียง 18 เสียง แต่สามารถเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ เป็นรัฐบาลผสม ชุดที่ 36 สภาจะมีมติลงคะแนนเสียง 140 ต่อ 124 มีพรรคการเมืองเข้าร่วมถึง 16 พรรค มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสนับสนุน 140 เสียง (มีชื่อเรียกกันว่ารัฐบาลร้อยพ่อพันแม่) ตามการให้ทัศนะของ อาทร จันทวิมล (2556 หน้า, 449) และเพ็ญ ภูผา (2553, หน้า 321) โดยเรียกรัฐบาลกลุ่มสหพรรค จึงมองเห็นภาพสะท้อนของการเมือง และระบบพรรคการเมือง

คือ เป็นศูนย์รวมของกลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดอุดมการณ์ทางผลประโยชน์สอดคล้องกันที่สามารถจัดสรรปันส่วนผลได้อย่างอย่างกลมกลืนและลงตัว

ผู้เขียนวิเคราะห์ได้ว่า สภาพพรรคการเมืองของสังคมไทยในช่วงนั้นส่วนมากเป็นพรรคการเมืองตาม “ใบสั่ง” ที่มีคนบางคนหรือบางกลุ่มคอยชี้แนะและบงการ หรือกำหนดทิศทางการดำเนินกิจกรรมในทางการเมือง อย่างที่เราเห็นกลาดเกลื่อนอยู่ในระบบการเมืองไทย จึงเกิดวาทกรรมว่า “พรรคการเมืองในโลกล้วนเกิดจากวงข้าว-วงเหล้า” ตัวอย่างเห็นได้ชัดเจนว่าระบบพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษในราวคริสต์ศตวรรษที่ 17 นั้น ก็เกิดขึ้นในสโมสรที่บรรดานักการเมืองที่มักจะไปสูมห่วงกันดื่มกิน และวางแผนคบคิดกันทำกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ อยู่เป็นประจำ หรือกรณีพรรคการเมืองของฝรั่งเศส หลายพรรคการเมืองก็เกิดขึ้นบนคาเฟ่ “Café” หรือร้านอาหารริมถนน สอดคล้องกับความเห็นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองเป็นพรรคแรกของไทยชื่อว่า “พรรคก้าวหน้า” พ.ศ. 2489 ก่อนที่จะยุบรวมกับพรรคอื่นๆ เป็น “พรรคประชาธิปัตย์” ซึ่งเคยเล่าให้ใครต่อใครฟังว่า การตั้งพรรคการเมืองในสมัยนั้นง่ายมาก เพียงแต่ยอมตัวเป็นเจ้าของจ่ายค่าข้าว-ค่าเหล้า เขาก็ให้เป็นหัวหน้าพรรคแล้ว รวมทั้งการตั้งพรรคกิจสังคมในปี พ.ศ. 2517 ก็เกิดจากกลุ่มก๊วนที่กินข้าว-กินเหล้า เป็นประจำในสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งสอดรับกับคำกล่าวของ พล.ต.อ.ประมาธ อติเรกสาร ผู้ก่อตั้ง และอดีตหัวหน้าพรรคชาติไทย ที่ได้กล่าวทบทวนความจำเมื่อครั้งที่ถูกศาลโคลนอย่างหนักเกี่ยวกับการรับเงินต่างชาติดมาสร้างพรรคการเมืองและทำให้เห็นว่า “เงิน” กับ “การเมืองไทย” อยู่กับประเทศไทยมาช้านาน “...การเลือกตั้งต้องใช้เงิน ทั้งการสมัคร ใบปลิว คนมาช่วย ใช้เงินทั้งสิ้น ไม่ว่าจะรัฐธรรมนูญจะเขียนอย่างไรกันเอาไว้ว่าอย่างไรก็ต้องใช้เงิน เพราะฉะนั้นจำไว้เลยว่าการตั้งพรรคการเมืองไม่ว่าจะยุคไหน สมัยไหน ต้องมี 3 สิ่งประกอบกัน คือ เงิน อำนาจ และจริยธรรม” นี่คือ “สัจธรรม” ทางการเมืองที่เป็นความจริงมาตลอดทุกยุคทุกสมัยที่ไม่มีใครสามารถปฏิเสธได้ (สรวีศ ชุมศรี, 2548, หน้า 11)

สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงนั้นรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ต้องเจอวิกฤตการณ์ภายในทั้งการเดินขบวนชุมนุมประท้วงกรณีต่างๆ มีการจัดตั้งกลุ่มฝ่ายชาติออวูธเพื่อสลาย ทำลาย และสกัดกั้นการเดินขบวนของนักศึกษากลุ่มก้าวหน้า และประชาชนเดินขบวนคัดค้านให้ฐานทัพอเมริกาออกจากเมืองไทย เหตุการณ์ดังกล่าวมีส่วนคล้ายกับกรณีความไม่สงบทางการเมือง เกิดการรัฐประหาร “Thailand’s Military Coup 22 May 2014” จากการนำของพลเอกประยุทธ์ในครั้งนี้ อย่างไรก็ตามในเหตุการณ์สมัยนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ตัดสินใจยุบสภาเพื่อปกป้องประชาธิปไตยจากกลุ่มที่กระหายอำนาจ ทั้งจากกลุ่มคนในเครื่องแบบ หรือกลุ่มนักการเมือง และยุบสภาเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2519 และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ กล่าวกับผู้สื่อข่าวหลังพ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่า “ขอเรียกว่า ได้อัดทนมาเป็นเวลา 1 ปี 1 เดือน กับ 4 วัน อัดทนให้คนเหยียบย่ำ ทำทุกอย่างโดยที่ตัวเองไม่ใช่คนเช่นนั้นเลย พุดไปจริง ๆ ก็เกิดมาเป็นลูกเจ้าลูกนาย การศึกษาก็สูง พ่อแม่ก็เลี้ยงมาดี ไม่ให้ใครกระต๊อบเข้ากระต๊อบเย็นวันละ 3 เวลาหลังอาหารอย่างเมื่อครั้งเป็นนายกรัฐมนตรี” (เปลิง ภูผา, 2553, หน้า 322) จึงเป็นคำพูดด้วยความอึดอัดและน้อยเนื้อต่ำใจของนายกรัฐมนตรี “ประชานิยม” ในสถานการณ์การก่อกวนของกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มที่มีอิทธิพลมากสามารถชี้หน้าให้ผู้นำรัฐบาลในสถานะที่ขาดเสถียรภาพทางการเมืองของพรรคร่วมรัฐบาลแบบสหพรรค มุ่งแต่คำนึงถึงการต่อรองผลประโยชน์ “สิ่งที่เป็นประโยชน์ของกลุ่มของเขา ย่อมเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ” What is good for groups is good for the country โดยกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มักพยายามอ้างและ

ใช้หลักการประชาธิปไตย รวมทั้งใช้ความไม่เจนจัดทางการเมืองของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นเครื่องมือในการทำให้อำนาจทางการเมืองของพวกเขาเกิดความชอบธรรม

หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 การศึกษาในเชิงรัฐศาสตร์ได้พัฒนาก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง บรรยากาศทางการเมืองเปิดกว้างขึ้นยังผลให้ผู้สนใจวิชารัฐศาสตร์กล้าเขียนวิพากษ์วิจารณ์การเมืองไทยและกล้าเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ สำหรับแก้ปัญหาของสังคมไทย สอดรับกับการตื่นตัวของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ เช่น อาเธอร์ เบนท์ลีย์ (Arthur Bentley) ได้มีงานเขียนชื่อกระบวนการของรัฐบาล “The Process of Government” โดยชี้ให้เห็นว่าการศึกษารัฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่มีบทบาททางการเมือง และผลงานเขียนของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา วูดโรว์ วิลสัน “Woodrow Wilson” ที่มุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดให้มากขึ้น จึงเป็นแนวทางที่เปิดกว้างในสถานการณ์ทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในขณะนั้น การศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมือง การใช้ความรุนแรงทางการเมือง การพัฒนาทางการเมือง เป็นต้น นับแต่คริสต์ทศวรรษที่ 1970 การศึกษารัฐศาสตร์มุ่งให้ความสนใจกับปัญหาของสังคมที่ประสบอยู่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และได้มีความพยายามเพื่อที่จะนำองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์มาใช้แก้ไขปัญหา ส่งผลให้มีความสนใจด้านนโยบายสาธารณะเพิ่มขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558, หน้า 14; ทิวากร แก้วมณี, และวัชรพล แก้วรักษา, 2550, หน้า 20) การกำหนดนโยบายสาธารณะ “ประชานิยม” หรือ “ประชารัฐ” เป็นผลของการให้ความสำคัญของการศึกษาในแนวทางรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ที่มากขึ้น และมีบทบาทในการแก้ปัญหาทางการเมืองของรัฐบาลในเวลาต่อมา

บทเพลง คือ สัญลักษณ์ที่ปรากฏในทางการเมืองนั้น สามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์ความเป็นจริงทางการเมืองในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเป็นเครื่องมือซึ่งเน้นปัจจัยด้านความประทับใจของอารมณ์และความรู้สึกในลักษณะของการสร้างคติความเชื่อ การรับรู้ และการสื่อสารทางการเมืองในการทำความเข้าใจระหว่างรัฐกับประชาชน และช่วยจัดระเบียบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ “ผู้ปกครอง” และราษฎร “ผู้ใต้ปกครอง”

นโยบาย “ประชารัฐ”

บทเพลงชาติไทย ถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นชาติ ประพันธ์ทำนองโดยพระเจนดุริยางค์ พ.อ.หลวงสารานุประพันธ์แต่งคำร้องในนามกองทัพบก เมื่อ พ.ศ. 2482 ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี “รัฐนิยม” โดยอาทร จันทิมล (2556, หน้า 388-389) ให้ความสำคัญของบทเพลงมีใจความว่า “ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล ด้วยไทยล้วนหมายรักสามัคคี...” ดังนั้น “ประชารัฐ Civil State” จึงเป็นแนวทางในการรวมพลังของคนในสังคมไทย โดยไม่แยกฝักแยกฝ่าย แนวทางประชารัฐได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 ให้ความสำคัญกับทุกส่วนของสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนร่วมเป็นภาคีการพัฒนา โดยร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล ร่วมปรับปรุงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นพอสรุปความหมายอย่างกว้างของหลักการประชารัฐ คือ “มองพื้นฐานว่าคนไทยทุกคนคือประชาชนของชาติ” รัฐบาลของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กำหนดนโยบายประชารัฐเพื่อเป็นทิศทางการดำเนินการในลักษณะ “หุ้นส่วน” ระหว่างภาครัฐ

เอกชน และประชาชน เน้นการขับเคลื่อนการปฏิบัติจริง ครอบคลุม 4 เสาหลัก ได้แก่ ธรรมาภิบาล นวัตกรรมและผลิตภาพ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการมีส่วนร่วมในความมั่นคง (Inclusive economy) ตามคำขวัญของคณะรักษาความสงบแห่งชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

ตัวแบบประชาธิปไตย “Participatory State Model” ได้รับอิทธิพลแนวความคิดมาจากทฤษฎีรัฐศาสตร์สังคมวิทยา เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแบบมีส่วนร่วม “ประชาธิปไตย” คือการผสมผสานเข้ากับวิถีประชาธิปไตยแบบรากหญ้า โดยพยายามให้ประชาชนและองค์กรประชาสังคมได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารปกครองบ้านเมืองโดยตรง นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อดูแลพัฒนาตนเองบนพื้นฐานของจิตสำนึกสาธารณะหรือผลประโยชน์สาธารณะชน (Peters, 1996, p.167) แนวคิดประชาธิปไตยดังกล่าวเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของคุณค่าประชาธิปไตย (Democratic Values) ที่ต้องการให้ภาคประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยพยายามกระตุ้นให้ประชาชนมีจิตสำนึกและความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมเป็นชุมชนภาคประชาคมหรือองค์กรประชาสังคม (Civil Society Organization) เพื่อประสานความเชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้ออาทรต่อกัน พยายามใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาของตนเองในการคิดริเริ่มและสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สังคม และชุมชน แต่ตัวแบบประชาธิปไตยมักจะถูกปฏิเสธภาครัฐในกรณี ดังต่อไปนี้ (1) กรณีที่รัฐพยายามเข้ามามีอิทธิพลครอบงำและแสดงบทบาทเป็นผู้ชี้แนะและผูกขาดอำนาจการตัดสินใจเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะ และการส่งมอบบริการสาธารณะ (2) กรณีที่รัฐปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการรับฟังและแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น (3) กรณีการตัดสินใจโดยอาศัยข้อมูลทางเทคนิคและความคิดเห็นของฝ่ายข้าราชการประจำแต่เพียงอย่างเดียว และ (4) รัฐต้องมุ่งความสัมพันธ์ให้ความสำคัญต่อบทบาทขององค์กรอาสาสมัครที่ไม่มุ่งแสวงหากำไร “Volunteer Organizations” ในฐานะที่เป็นกลไกทางเลือกใหม่ของการให้บริการสาธารณะ

จะเห็นได้ว่าตัวแบบประชาธิปไตยมีมุมมองที่แตกต่างและขัดแย้งกันทั้งค่านิยม โดยเฉพาะปัจเจกชน “Individualism” และส่วนรวมนิยม “Collectivism” แต่ตัวแบบประชาธิปไตยมีแนวคิดสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริหารกิจการบ้านเมืองหรือการจัดการภาครัฐไปในทิศทางที่การลดขนาดและบทบาทภาครัฐและระบบราชการลง พยายามมุ่งปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องที่มีอยู่ และนำเสนอ “กลไกตลาด” หรือ “ชุมชน” และองค์กรภาคประชาสังคมเข้ามาทดแทน (วิเชียร วิทยอุดม, 2551, หน้า 81-82)

ประชาธิปไตยผ่านบทเพลงของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา

ยุครัฐบาลนี้ก็มีตัวนายกรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นผู้ประพันธ์เพลงหรือผู้ผลิตสารประพันธ์อย่างบทเพลง 4 เพลง คือ คืนความสุขให้ประเทศไทย เพราะเธอคือประเทศไทย ความหวัง ความศรัทธา และเพลงสะพาน แล้วจึงส่งต่อไปเผยแพร่ไปช่องทางอย่างโทรทัศน์ สถานีวิทยุหรือช่องทางสื่อออนไลน์ ภายใต้บริบททางการเมืองและสังคมทั้งก่อนและหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 เพื่อที่จะส่งสารอย่างบทเพลงไปยังพี่น้องประชาชนในประเทศ ในลักษณะของการพยายามที่จะให้บทเพลงเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะอธิบายหรือบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวนายกรัฐมนตรีเอง ดังคำกล่าวของพลเอกประยุทธ์ ในฐานะนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะปฏิวัติที่ว่า

“ถ้าใครไม่เข้าใจอะไร เรื่อง คสช. ก็ให้ไปฟังเพลง เพราะจะอธิบายหมดทุกเรื่อง” (วาสนา นาน่วม, 2557, หน้า 276)

กล่าวได้ว่า “ประชานิยม” ในความหมายอย่างกว้าง คือ แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง หรือการบริหารบ้านเมืองที่ให้ความสำคัญกับประชาชน สนับสนุนสิทธิและอำนาจของประชาชน โดยคำนึงถึง การหาเสียงทางการเมือง แต่เป็นแนวคิดที่คำนึงถึงบทบาทของประชาชนในระบอบการปกครอง จึงเป็น คำที่มีความหมายในทางบวก เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองที่เกื้อหนุนกับการปกครอง จากความหมาย นี้ นโยบายใดๆ ของรัฐบาลที่มุ่งเน้นถึงความสำคัญของประชาชนย่อมเป็นนโยบายประชานิยม ไม่ว่าจะ เป็นแนวคิดของ John Maynard Keynes นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนิน นโยบายขาดดุลของรัฐ ในหนังสือ *General Theory of Employment, Interest and Money* ที่เสนอ ให้รัฐบาลเข้าไปมีบทบาทในการกระตุ้นหรือห้ามล้อเศรษฐกิจโดยตรง เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจถดถอย เช่น การเพิ่มรายจ่ายของรัฐ การจ้างงาน การลดอัตราดอกเบี้ย การลดภาษี ฯลฯ (อรพิน ผลสุวรรณ, 2557, หน้า 326) หรือ ลัทธิประโยชน์นิยม “Utilitarianism” ของ Jeremy Bentham นักปรัชญาชาว อังกฤษที่เสนอว่า รัฐมีหน้าที่สร้างสิ่งที่ดี (อรรถประโยชน์) ให้กับประชาชนจำนวนมากที่สุด “The greatest good for the greatest number” โดยไม่จำเป็นต้องให้ความสนใจกับประเด็นที่เป็นนามธรรมและ คุณค่าทางศีลธรรม เช่น ความยุติธรรม เสรีภาพ หรือสังคมที่ดี (Sandel, 2009, p.96) หรือแนวคิด ของ มหาตมะ คานธี ผู้นำและนักการเมืองที่มีชื่อเสียงชาวอินเดีย ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับประชาชน โดยให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องหวังพึ่งพาการช่วยเหลือจากภาคการเมืองเพียงอย่างเดียว รักษาการเกษตร หมู่บ้านพึ่งพิงตนเอง อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และหัตถกรรมในครัวเรือน (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2557, หน้า 62)

ดังนั้น จึงเป็นจุดคาบเกี่ยวกันทั้ง “ประชานิยม” โดยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ “ประชารัฐ” จากรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในกรณีที่มีการเสนอนโยบายสาธารณะที่ให้ความสำคัญกับ ประชาชนที่มีความอ่อนแอในทางสังคมเศรษฐกิจ เนื่องจากการเสนอนโยบายที่มุ่งเอาอกเอาใจ ประชาชนทุกระดับ ซึ่งแน่นอนว่าย่อมเป็นการคุ้มครองประชาชนผู้มีความอ่อนแอในทางเศรษฐกิจด้วย พรรคการเมืองที่ชูธงนโยบายแบบรัฐสวัสดิการแบบประชารัฐ และนโยบายแบบประชานิยม มักจะได้รับ คะแนนนิยมในลำดับต้นๆ ต่อไปนี้เราจะไม่แปลกใจที่บรรดาพรรคการเมืองของไทยจะออกแบนโยบาย หาเสียงเลือกตั้งและชูธงนโยบายในแนวทางดังกล่าว

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การสื่อสารทางการเมืองในกระแสโลกาภิวัตน์ มีการพัฒนาจากยุคสมัยที่สื่อถูกควบคุม กำหนด เนื้อหาสาระของข่าวสาร รวมทั้งเนื้อหาในบทเพลงโดยอำนาจรัฐมาสู่ลักษณะที่ไม่แตกต่างจากกระแส การสื่อสารทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั่วโลกภายใต้อิทธิพลของการครอบงำจากกลุ่มทุน ผนวกกับความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีสารสนเทศในภาวะที่กลุ่มทุนสามารถมีบทบาทและอิทธิพลในการใช้อำนาจรัฐ ในทาง ตรงกันข้ามของอำมาตยาธิปไตยซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจรัฐอยู่แต่เดิมก็มีการโต้ตอบด้วยการพยายามควบคุมสื่อ ให้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างระบบราชการกับมวลชนมากกว่าที่จะเป็นเครื่องมือของกลุ่มทุน การสร้างสื่อสาธารณะที่สามารถดำเนินการได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยรายได้จากการโฆษณามากนัก สภาพการณ์ เช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมการเมืองไทยมีลักษณะเปลี่ยนผ่าน ประชาชนบริโภคข้อมูลข่าวสารที่

หลังไหลในยุคโลกาภิวัตน์โดยปราศจากวิจารณ์ญาณ ดังนั้น *สื่อมวลชน* จึงเป็นเครื่องมือกลไกที่มีความสำคัญในการเร่งเร้า หรือระดมมวลชนมีบทบาทเป็นผู้กำหนดวาระทางการเมืองและสังคม ตลอดจนประชาชนก็ถูกอิทธิพลของสื่อ “ตัดสินใจและคิดแทน” รวมทั้งสร้างภาพลักษณ์หรือทำลายภาพลักษณ์ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทรานส์ความพยายามในการ “ช่วงชิงพื้นที่สื่อ” ยังคงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดควบคู่กับการเมืองไทยในทุกยุคสมัยนั่นเอง

จากการศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทเพลงกับการเมืองไทย พบว่า การสร้างสรรค์บทเพลงทางการเมืองนั้นมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญ คือ ผู้แต่งเพลงที่เป็นผู้กำหนดเนื้อหา ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเอาความจริงที่ปรากฏในสังคม ข่าวสารต่างๆ ค่านิยม วิถีชีวิต และทัศนคติที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาลมาถ่ายทอดด้วยภาษา ทำนอง และจังหวะที่มีความไพเราะ บทเพลงทางการเมืองนอกจากเป็นบทเพลงทางประวัติศาสตร์แล้วยังทำหน้าที่ในการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันตามยุคสมัย โดยมุ่งวัตถุประสงค์เพื่อชักชวน ชี้นำ เคลื่อนไหว การต่อต้าน และการเข้าร่วม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างชัดเจน (สุชาติ แสงทอง, 2549, หน้า 2-3; อาภากร โรจนบุรานนท์, 2552, หน้า 5-6) ผู้เขียนอธิบายและชี้ให้เห็นองค์ความรู้ที่สำคัญของบทเพลง และดนตรีมีความแนบแน่นใกล้ชิดอย่างยิ่งกับบริบทการเมืองและสังคม และถูกนำมาใช้โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองโดยมีลักษณะของการที่บทเพลงถูกนำไปใช้เป็นเสมือนสาร เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดลักษณะบางประการตลอดรวมถึงอุดมการณ์ทางการเมืองอยู่เป็นนิตย ทั้งนี้ในการเผยแพร่หรือถ่ายทอดอุดมการณ์หรือลัทธิทางการเมืองได้ บทเพลงยังได้ทำหน้าที่ในการขยายกว้างออกไปจากขอบเขตหรือรูปแบบหน้าที่ของตนเอง จากเดิมที่ดนตรีและบทเพลงได้ทำหน้าที่การสร้างความสุขสนาน สร้างความไพเราะ ก่อให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์ สร้างความจรรโลงใจแก่บุคคลต่างๆ จากนั้นได้แทรกซึมเข้าสู่จิตใจของผู้คนในสังคมได้ ทุกผู้คนทุกฐานะทุกชนชั้นอย่างเสมอหน้ากัน หากแต่เมื่อดนตรีและบทเพลงเช่นนี้ได้เข้ามาสู่มิติทางการเมือง บทบาทและหน้าที่จึงถูกนำมาใช้ในการสื่อสาร ชี้นำให้ยอมรับและเชื่อถือในตัวผู้นำทางการเมือง แกนนำมวลชน หรืออุดมการณ์ใดๆ ได้ด้วยตัวเอง ซึ่งน่าจะเป็นวิธีการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบหนึ่งที่แยบยลและนุ่มนวลที่สุดอีกวิธีการหนึ่งของผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลทหารหรือแกนนำมวลชน ซึ่งถูกนำมาใช้ในบริบททางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการสื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 ฝ่าย ได้แก่ กลุ่มองค์กรทางการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน ข้อเสนอแนะจากบทความนี้ได้แก่

1. กลุ่มองค์กรทางการเมือง ใช้ประโยชน์จากการส่งสารทางการเมือง โดยสื่อสารผ่านสื่อมวลชน ผ่านไปยังผู้รับสาร และประชาชน
2. สื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางในการเผยแพร่สารนั้นภายใต้มุมมองจุดยืนและอุดมการณ์ทางการเมือง
3. ประชาชนใช้ประโยชน์ในการส่งสาร ข้อมูลข่าวสารที่ตนเองได้รับไปยังรัฐบาล ราชการ กลุ่มองค์กรทางการเมืองเพื่อสนองแนวทางการแก้ไข เรียกร้อง ตลอดจนการต่อต้านโดยผ่านไปยังสื่อมวลชน

4. ประชาชนสามารถใช้กระบวนการสื่อสารทางการเมืองโดยเป็นผู้ส่งสารโดยตรง โดยวิธีการนำเสนอ การแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ และบทวิเคราะห์ต่างๆ ผ่านบทเพลงเพื่อนำเสนอให้ เป็นข่าว ส่งสารไปถึงผู้มีอำนาจในการรับรู้และแก้ไขประเด็นข้อปัญหาต่างๆ ของภาคประชาชน

5. บทเพลงเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่ใช้ในทางการเมืองได้ดีและมีประสิทธิภาพที่ทำให้ผู้ฟังรับรู้เกี่ยวกับตัวสารได้อย่างรวดเร็วและง่ายต่อการเข้าใจ หากนำมาประยุกต์ใช้ในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยของไทย ในการรับรู้สิทธิและสิทธิหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ การทำหน้าที่พลเมือง และการรณรงค์เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2557). **การวิเคราะห์สื่อ: แนวคิดและเทคนิค**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐธัญญา นันตา. (2553). **วาทกรรมเพลงเพื่อชีวิตในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ. 2525-2550)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิวากร แก้วมณี, และวัชรพล แก้วรักษา. (2550). **รายงานการวิจัยสถานะและความก้าวหน้าของวิชาการรัฐศาสตร์ สาขาวิชาการปกครองในประเทศไทย ระหว่างปี 1990-2007**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- นันทวุฒิ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2551, มีนาคม-พฤษภาคม). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเกิดขึ้นของประชานิยมในประเทศไทย**. *วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์*, 26(3), 119-166.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2523). **พื้นบ้านพื้นเมือง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- พลเดช ปิ่นประทีป. (2558, ตุลาคม 8). **วิเคราะห์ความต่าง “ประชารัฐ-ประชานิยม”**. *คมชัดลึก*, 16(101), หน้า 5.
- เพลิง ภูผา. (2553). **ผู้ก่อการ...ประชานิยมไทย วิจารณ์หรือยกย่อง?**. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- มนตรี ศรีไพศาล. (2558, กันยายน 22). **ประชารัฐ เพื่อราษฎร์และเพื่อรัฐ**. *ผู้จัดการ*, 20(120), หน้า 6.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2558). **ประสบการณ์วิชาชีพรัฐศาสตร์**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัชนี อังตระกูล. (2534, กรกฎาคม-กันยายน). **โครงการสร้างงานในชนบทกับการพัฒนาชนบทไทย**. *รัฐสภาสาร*, 39(3), หน้า 108.
- วาสนา นาน่วม. (2558). **“บึกตูด” นายกฯ โหด มั่น ฮา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2551). **แนวคิดรัฐประศาสนศาสตร์และทฤษฎีระบบราชการ**. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- สรวิศ ชุมศรี. (2548, สิงหาคม 8). **ความทรงจำเมื่อวันวาน**. *มติชน*, 28(10012), หน้า 11.
- สุชาติ แสงทอง. (2549). **คนกับการเมืองไทย พ.ศ. 2481-2516**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภาภรณ์ ตังอินทร์. (2553). **กลยุทธ์การสื่อสารของสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ที่เคยดำรงตำแหน่งกำนัน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพิน ผลสุวรรณ. (2557). **กฎหมายการคลัง**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อนุสรณ์ ธรรมใจ. (2558, ตุลาคม 9). **ประชารัฐ ประชานิยมและรัฐสวัสดิการ (1)**. *กรุงเทพธุรกิจ*, 21(221), หน้า 6.
- อาทร จันทวิมล. (2556). **ประวัติของแผ่นดินไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- อาภากร โรจนบุรานนท์. (2552). **การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต กรณีศึกษา: วงคาราวานและวงคาราบาว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2557). **แปรถิ่นเปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Anura, Goonasekara. (1997). Asia and the Information Revolution. **Asian Journal of Communication, 7(2)**, 12-33.
- Altheide, David L. (2008). “**Medid Logic and Political C0mmunication**” in **Political communication**. London: Sage Publication.
- Berlo, David K. (1960). **The Process of Communication**. New York: Holt Rinehart and Winton.
- Peters, Guy. (1996). **The Future of Governing: Four Emerging Models**. Kansas: Published by The University Press of Kansas.
- Merriam, A. (1964). **The Anthropology of Music**. Illinois: Northwestern University Press.
- Sandel, Michael J. (2009). **Justice What’s the right thing to do?**. New York: Farrar, Straus and Giroux.

